

LEV TOLSTOY
KREUTZER
SONAT

Çeviri: NİHAL YALAZA TALUY

LEV TOLSTOY
KREUTZER
SONAT

Kreytserova Sonata, Lev Tolstoy

© 2003, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2003

6. basım: Mayıs 2018, İstanbul

Bu kitabın 6. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Kapak uygulama: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 31900

ISBN 978-975-07-1823-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 10758

LEV TOLSTOY
KREUTZER
SONAT

ROMAN

Rusça aslından çeviren

Nihal Yalaza Taluy

Lev Tolstoy'un Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Diriliş, 1983

İvan İlyiç'in Ölümü, 1983

Hacı Murat, 2003

Polikuşka, 2005

Savaş ve Barış, 2010

LEV NİKOLAYEVİÇ TOLSTOY, 1828 yılında Rusya'da, Yasnaya Polyana'da doğdu. Toprak sahibi soylu bir ailenin oğluydu. Çocuk yaşta anne ve babasını kaybettiği için akrabaları tarafından yetiştirildi. Özel öğretmenlerden ders aldıktan sonra Kazan Üniversitesi'ne girdiyse de, resmî eğitime duyduğu tepki nedeniyle 1847'de evine dönerek topraklarını yönetmeye ve kendi kendini eğitmeye karar verdi. 1855-1863 yılları arasında yazdığı *Polikuşka* gibi öykülerinde, daha çok ahlaki sorunlara ağırlık verdi. 1850'lerin sonlarına doğru, köylü çocuklar için açtığı okulda, ilerici öğretim yöntemlerini başarıyla uyguladı. Başyapıtları olan *Savaş ve Barış* ile *Anna Karenina* adlı romanlarının yayımlanmasından sonra yaşadığı bunalımın etkisiyle yaşamın anlamına ilişkin soruların yanıtını Yeni Ahit'te aradı. Ailesinin rahat yaşamıyla inancının gerektirdiği basit yaşam arasındaki çelişkiye katlanamayan Tolstoy, 1910 yılında doktoru ve küçük kızı Aleksandra'yla birlikte bir gece evini terk etti; birkaç gün sonra da ıssız bir tren istasyonunda zatürreeden öldü.

NİHAL YALAZA TALUY, 1900 yılında Kazan'da doğdu. Liseyi Rusya'da bitirdikten sonra Türkiye'ye göç etti. Averçenko ve Mihail Zoşçenko gibi yazarlardan mizah öyküleri çevirdi. *Resimli Ay* ve *Varlık* dergilerinde çevirileri yayımlandı. Başta İvan Turgenyev, Lev Tolstoy, Fyodor Dostoyevski ve Nikolay Gogol'ün yapıtları olmak üzere, Rus edebiyatından yüzden fazla roman, oyun ve çocuk kitabını Türkçeye kazandırdı. 1968 yılında İstanbul'da öldü.

Ama ben size diyorum ki, bir kadına şehvetle bakan
her adam, yüreğinde o kadınla zina etmiş olur.

(Matta 5:28)

Öğrenciler İsa'ya, "Eğer erkekle karısı arasındaki ilişki
buysa, hiç evlenmemek daha iyi!" dediler. İsa onlara,
"Herkes bu sözü kabul edemez, ancak Tanrı'nın güç
verdiği kişiler kabul edebilir," dedi. "Çünkü kimisi
doğuştan hadımdır, kimisi insanlar tarafından hadım
edilir, kimisi de Göklerin Egemenliği uğruna kendini
hadım sayar. Bunu kabul edebilen etsin!"

(Matta 19:10, 11, 12)

I

Baharın başlarıydı. Tren yolculuğumuzun ikinci günündeydik. Yol boyunca vagona inip binenler oluyordu; fakat trenin hareket noktasında son istasyona kadar gidecek benim dışımda üç kişi daha vardı. Bunlar, genç ve güzel olmayan, çökmüş yüzlü, erkek paltosuna benzeyen bir manto ile şapka giyinmiş, sigara içen bir kadınla, kırk yaşlarında konuşkan, eşyası yepyeni, derli toplu bir erkek arkadaşı, bir de kimseye sokulmadan bir köşede oturan kısa boylu, sinirli tavırlı bir adamdı. Üçüncü yolcu pek yaşlı olmadığı halde, dalgalı saçları zamansız ağarmıştı. Olağanüstü parlak gözleri sürekli bir o yana, bir bu yana oynuyordu. Sırtında eski, ama iyi bir terzi elinden çıkmış astragan yakalı bir palto, başında aynı kürkten kalpak vardı. Paltosu açılınca içine giydiği kol-suz hırkayla Rus biçimi işlemeli gömleği görünüyordu. Adam, arada bir öksürmeyle başlayıp gülmeye dönen birtakım sesler çıkarıyordu.

Adam, yol boyunca vagondakilerle tanışıp konuşmak için elinden geleni yapmıştı. Yanında oturanların konuşma girişimlerini sert, kısa cevaplarla boşa çıkarıyordu. Ya bir şeyler okuyor ya pencereye bakarak sigara içiyor ya da eski bir torbadan yiyecek çıkarıp yiyor, çay içiyordu.

Bana, yalnızlıktan sıkılmış gibi görünüyordu. Birkaç

kez konuşmak istedim. Fakat karşı karşıya oturduğumuz halde, bakışlarımızın her karşılaşmasında ya başını çeviriyor ya eline kitap alıyor ya da pencereye bakmaya başlıyordu.

Yolculuğumuzun ikinci gününde akşama doğru tren, büyük bir istasyonda durunca sinirli adam inip sıcak su aldı, çay demledi. Sonradan avukat olduğunu öğrendiğim derli toplu eşya sahibi ile yanında erkek paltosu giymiş, sigara içen kadın da istasyona çay içmeye gittiler.

Onların yokluğunda vagona birkaç yeni yolcu girdi. Aralarında uzun boylu, tıraşlı, buruşuk yüzlü bir yaşlı adam vardı. Amerikan sansarı kürkü ve başındaki çuhadan geniş siperli kasketiyle tüccarı andırıyordu.

Tüccar, avukatla kadının oturdukları yerin karşısına yerleşti ve aynı istasyonda trene binen, tüccar kâtibi kıklıklı bir gençle konuşmaya başladı.

Karşılarında oturuyordum. Tren durduğu için gelip geçen olmadıkça konuştuklarından tek tük bir şeyler duyabiliyordum. Tüccar, önce bir istasyon ilerideki çiftliğine gittiğini söyledi. Sonra, âdet olduğu üzere, şunun bunun fiyatlarından, ticaretten söz açtılar. Moskova'nın o günkü alım-satım durumundan söz edip Nijni Novgorod fuarına geçtiler. Tüccar kâtibi, sözü, ikisinin de tanıdığı ünlü, zengin bir tüccarın fuardaki eğlencelerine getirdi. Ancak yaşlı adam sözünü keserek aynı kişinin bir zamanlar Kunavino'da yaptığı ve kendisinin de katıldığı eğlenceleri anlatmaya başladı.

O eğlencelere katılmaktan açıktan açığa gurur duyuyordu. Sözünü ettikleri kişiyle Kunavino'da geçirdikleri bir günü anlattı: Öykü, yüksek sesle söylenmeyen türdendi. Tüccar bunu fısıldayarak aktardı. Yamağın kahkahası bütün vagonu çınlattı. İhtiyar da iki altın dişini göstererek güldü.

İlgiye değer bir şey duymayı beklemiyordum, trenin

hareketine kadar perona çıkmak için yerimden kalktım. Kapıda derin bir konuya dalmış olan avukat ve kadınla karşılaştım.

Konuşan avukat, bana, “Yetişemezsiniz,” dedi, “ikinci kampana çaldı.”

Gerçekten, sonuncu vagona varmadan kampana çaldı. Yerime döndüğüm zaman, kadınla avukat arasındaki konuşma devam ediyordu. Yaşlı tüccar, karşılarında sessizce oturuyor, sert sert önüne bakarak arada bir hoşnutsuzluğunu belirten bir tavırla dudaklarını oynatıyordu.

Önlerinden geçerken avukat, gülümseyerek sözüne devam ediyordu:

“Kocasına, onunla yapamayacağını, üstelik birlikte yaşamak istemediğini açıkça söyledi. Çünkü...”

Ötesini duyamadım. Benimle birlikte birkaç yolcu daha girdi. Önce tren memuru, sonra koşarak bir hamal geçti. Uzun süren gürültü yüzünden konuşma duyulmadı. Ortalık sessizleşince avukatın özel bir olayı anlattıktan sonra konuyu genişleterek genel anlamda konuştuğunu anladım.

Avukat şu sıralar boşanma sorunlarının Avrupa kamuoyunu ne derece ilgilendirdiğini, bizde de boşanma olaylarının son derece artmış olduğunu anlatıyordu. Etrafta ondan başka konuşan olmadığını fark edince sözünü kesti.

Yaşlı tüccara bakarak nazik bir gülümsemeyle, “Eskiden bunlar yoktu, değil mi?” diye sordu.

Öteki tam cevap verecekken tren kalktı. Yaşlı adam, kasketini eline alıp istavroz çıkararak fısıltılı bir sesle dua okumaya başladı. Avukat başını öteye çevirdi, saygılı bir tavırla duanın sonunu beklemeye koyuldu. Yaşlı adam duasını ve istavroz çıkarmayı bitirince kasketini kafasına iyice yerleştirdi, sonra konuşmaya başladı:

“Eskiden de vardı beyim ama, şimdiki kadar değildi.

Artık bunun olmamasına olanak yok. Herkes bilgiç kesildi.”

Tren gitgide hızını artırıyor, tekerleklerin gürültüsünden konuşulanlar duyulmuyordu. Merak ettiğim için daha yakınlarına geçtim. Yanımdaki parlak gözlü, sinirli adam da ilgilenmiş benziyor, oturduğu yerden dinliyordu.

Kadın, belli belirsiz gülümseyerek, “Eğitimin ne suçu var?” diye sordu. Sonra, birçok kadının yaptığı gibi, karşısındakilerin söylediğine değil de, söyleyeceğini tahmin ettiği cümleye karşılık vererek devam etti: “Yoksa, eski zaman usulü kızla erkeğin birbirini görmeden evlenmesi daha mı iyi? Birbirlerini sevip sevmediklerini, sevebilen sevebileceklerini bilmeden, anlamadan, rasgele evleniyor, hayat boyu acı çekiyorlardı. Bu tür evliliklerin beğenilecek yanı mı var?” Sözde yaşlı adamla konuşan kadın, aslında bunları bana ve avukata söylüyordu.

Tüccar, kadını küçümseyen bakışla süzüp sorusunu cevapsız bıraktı, “Hepsi bilgiç kesildi...” diye tekrarladı.

Avukat hafifçe gülümsedi:

“Eğitimle evlilik anlaşmazlıkları arasındaki ilişki üzerine düşündüklerinizi öğrenmek isterdik.”

Tüccar bir şey söyleyecek oldu, fakat kadın sözünü kesti:

“Yok, yok... Geçti bunlar artık!”

Avukat onu susturdu:

“İzin verin, beyefendi düşüncesini söylesin.”

Yaşlı adam, kesin bir tavırla, “Öğrenim göre göre sonunda saçmalıyorlar,” dedi.

Fakat kadın yine atıldı. Bana, avukata, hatta yerinden kalkıp sırasının arkalığına dayanarak ve yüzünde bir gülümsemeyle konuşmayı dinleyen tüccar kâtibine bakarak konuşuyordu:

“Birbirlerini sevmeyen insanları evlendirip sonra da geçinemeyişlerine şaşıyorlar. Sahibinin keyfine göre çift-

leşmek ancak hayvanlarda olur; insanların kendilerine göre arzuları, sevgileri vardır.”

Besbelli son sözleriyle tüccarı iğnelemek istemişti.

“Haksızsınız hanımefendi. Hayvan, hayvandır; insanlar için de yasalar yapılmıştır.”

Kendi görüşlerini çok yeni bulduğu anlaşılan kadın, bunları ortaya atmak için pek acele ediyordu:

“Sevgi olmayınca, bir erkekle nasıl yaşanır?”

Yaşlı adam, gururla, “Eskiden böyle şeylere aldırın yoktu,” dedi. “Bunlar hep yeni buluşlar. İncir çekirdeğini doldurmayacak bir iş için kadın kocasına, ‘Ayrılacağım senden,’ diye tutturuyor. Bu durum, köylüler arasında bile aldı yürüdü. Köylü karıları bile, ‘Tasını tarağını topl; ben Vanka’ya gidiyorum. Onun saçları seninkinden daha kıvrıkcık...’ deyiveriyor. Gel de çık işin içinden. Kadının içinde korku olmalı, korku...”

Tüccar kâtibi, yüzüne yayılmak üzere olan gülümsemesini tutarak avukata, kadına ve bana baktı. Tüccarın sözlerinin üzerimizde uyandırdığı etkiye göre onaylamaya ya da alay etmeye hazırlandığı halinden belliydi.

Kadın, “Ne korkusu?” diye sordu.

“Ne korkusu olacak; erkeğine karşı korku.”

Kadın öfkeyle, “Artık onlara geçmiş ola efendim,” diye karşılık verdi.

“Yo, geçmedi hanımefendi, geçmesine de olanak yok. Havva kadın, erkeğin kaburga kemiğinden yaratılmıştır; bu böyledir ve sonuna kadar da böyle kalacaktır.”

Yaşlı adam bunu oldukça sert söyledi ve başını öylesine zafer kazanmış bir ifadeyle silkti ki, yamak, tüccarın üstte kaldığına karar vererek kakhahayı bastı. Fakat kadın yenilmeyi kabullenmek istemiyordu. Bize yan yan bakarak, “Siz erkekler böyle düşünürsünüz elbet,” dedi. “Özgürlüğü kendinize alıp kadını dört duvar arasına tıkmak istersiniz. Oysa siz kendiniz her şeyden yararlanırsınız.”

“Kimsenin bir şeyden yararlandığı yok. Yalnız erkeğin eve bir şey getirmediğini; oysa kadının nazik bir kap olduğunu unutmayın.”

Tüccarın inandırıcı konuşma tarzının dinleyicileri etkilediği belliydi. Kadın bile kendini yenilmiş hissediyor, ama hâlâ teslim olmak istemiyordu:

“İyi ama, kadının da bir insan olduğunu, erkek gibi onun da birtakım duyguları bulunduğunu kabul ederseniz, değil mi; kocasını sevmiyorsa, ne yapsın.”

Tüccar kaşlarını, dudaklarını oynatarak, hışımla:

“Sevmiyormuş!..” diye tekrarladı. “Öyle bir sever ki!”

Sorunun çözüme ulaşması tüccar kâtibinin fazlasıyla hoşuna gittiği için keyifli keyifli mırıldandı.

Kadın gene söze atıldı:

“Hayır efendim, sevemez. Zorla güzellik olmaz. İçte sevgi olmayınca...”

“Peki; ya kadın kocasına ihanet ederse?”

Bunu avukat sormuştu. Tüccar, “Buna olanak yoktur. Göz kulak olmak gerek,” diye karşılık verdi.

“Ya olduyorsa... Büsbütün olanaksız değil ya...”

“Başkalarında belki olur ama, bizde olanaksızdır.”

Son söz yaşlı adamda kaldı. Tüccar kâtibi kıpırdandı, konuşanlara biraz daha sokuldu. Anlaşılan oradakilerden geri kalmak istemiyordu. Gülümseyerek, “Efendim,” diye söze başladı. “Geçenlerde bizim delikanlılardan birinin başından böyle bir rezalet geçti. Doğrusu dışarıdan hüküm vermek zor; kadın tam anlamıyla eli maşalının biriymiş. Dizginleri kopardığı gibi yallah! Oysa çocuk ağırbaşlı, okumuş biri... Kadın önce muhasebe memurlarından biriyle mercimeği fırına veriyor. Kocasını alttan alıp onu güzellikle yola getirmek istiyor. Aldıran kim! Ahlaksızlığı artırıp kocasının parasını çalmaya başlıyor. Adamcağız dayağı deniyor, o da kâr etmiyor. Kadın günden güne daha beter oluyor. Sonunda, vaftizsizini birini

-hâşâ huzurdan- bir Yahudi'yi peşine takıyor. Herif ne yapsın?.. Belayı başından attı, şimdi bekâr yaşıyor. Kadın da alabildiğine sürüyor.

Herif aptalın biriymiş. Baştan yüz vermeyip dizginleri ele alsaydı, gül gibi geçinirlerdi. İşi baştan gevşetmemeli. Hani bir söz vardı: 'Atı çayırdan, kadını evde başıboş bırakmamalı...'

O sırada kondüktör, önümüzdeki istasyonda inceklerin biletlerini toplamaya geldi. Yaşlı tüccar da biletini verdi.

"Öyle, kadın kısmını iş işten geçmeden hizaya getirmek lazım."

Dayanamadım, "Peki, demin evli barklı adamların Kunavino panayırlarında nasıl eğlendiklerini anlatan siz değil miydiniz?" diye söze karıştım.

Tüccar kısaca, "O başka," dedi ve sustu.

Kampana çalarken tüccar kalktı, sıranın altından torbasını çıkardı. Paltosunun önünü kavuşturduktan sonra kasketini kaldırarak selam verdi, sahanlığa çıktı.

II

Yaşlı adam çıkar çıkmaz, birkaç kişi hep bir ağızdan konuşmaya başladı.

Tüccar kâtibi kılıklı adam, "Babalık tam eski kafalı," dedi.

Kadın, "Canlı bir Domostroy¹," diye ekledi. "Kadınlar ve evlilik hakkında vahşice fikirleri var."

1. Korkunç İvan zamanına ait bir yasaya gönderme yaparak, erkek ve babanın sınırsız otoritesi anlamında.

KLASİKLER

Kreutzer Sanat, bir tren yolculuğu öyküsüyle başlar; insanoglunun ruhunun derinliklerinde uyuyan şiddete, kıskançlığa, zavallılığa uzanır. Pozdnişev'in öyküsü, Lev Tolstoy'un yaşadığı dönemin ahlak anlayışının ve kadın erkek ilişkilerindeki değerlerin değişmesiyle yaşanan sancuların bir panoraması niteliindedir.

Trende yolcular arasında başlayan sohbetle, kitabın baş kahramanı Pozdnişev nasıl olup da çöktüğünü, bezginleştiğini anlatır. Gençliğinde sefih bir hayat sürmüş olan Pozdnişev'in, kadın ile erkek arasındaki onulmaz farkları keşfetmesi ve karısıyla arasındakı gittikçe açılan uçurum, onu her geçen gün dönüşü olmayan bir yola sokar. Karısının onu bir müzisyenle aldattığından kuşkulandığıdaysa ruhunun derinlerinde yatan şiddet açığa çıkacaktır.

Kadın erkek ilişkilerinde kişinin kendine saygısı ve erdemine inanan Tolstoy, Beethoven'in müziğini eksene alarak yazdığı bu eserinde Tolstoyculuğun temel taşlarını ortaya koyar; erdemsizliğin insanoglunu ne gibi çıkmazlara sürüklediğine işaret etmeye çalışır. Kitap yayımlandığı dönemde büyük skandala yol açmış; Rusya'da yasaklanmış ve Amerika'da dağıtımı engellenmiştir. Ne var ki roman sayısız sanat eserine de esin kaynağı olacaktır.

Kapak resmi: Konstantin Korovin

can yayinlari.com • twitter.com/canyayinlari • facebook.com/canyayinevi

ISBN: 978-995-07-1823-6

9 789750 718236